

ЗМІСТ

Передмова	5
Тема 1. Концептуальні основи корпоративної соціальної відповідальності	7
1.1. Концепція сталого розвитку: передумови формування та складові ..7	
1.2. Корпоративна соціальна відповідальність як найважливіша складова концепції сталого розвитку	23
1.3. Мораль та етика — основа концепції корпоративної соціальної відповідальності	27
1.4. Підходи до визначення корпоративної соціальної відповідальності	36
1.5. Міжнародні ініціативи та стандарти корпоративної соціальної відповідальності	45
Тема 2. Тенденції розвитку корпоративної соціальної відповідальності у світі та Україні	51
2.1. Особливості розвитку корпоративної соціальної відповідальності у різних країнах	51
2.2. Розвиток корпоративної соціальної відповідальності в Україні	60
Тема 3. Діалог зі стейкхолдерами як основний принцип корпоративної соціальної відповідальності.....	71
3.1. Поняття стейкхолдерів, коло їх інтересів та вплив на компанію...71	
3.2. Взаємодія компанії із зацікавленими сторонами та форми діалогу зі стейкхолдерами	88
3.3. Інструментарій ідентифікації та оцінювання впливу стейкхолдерів	94
3.4. Працівники як внутрішні стейкхолдери	96
3.5. Соціально відповідальні відносини бізнесу з територіальними громадами	112
3.5.1. Поняття територіальної громади та її характеристики. Історія розвитку соціально-відповідальних відносин бізнесу і громад в Україні	112
3.5.2. Напрями й форми співпраці бізнесу з громадами.....	117

Тема 4. Стратегічний підхід до корпоративної соціальної відповідальності та організаційні засади його реалізації.....	134
4.1. Формування стратегії корпоративної соціальної відповідальності та її ключові напрями. Комплайєнс-політика компанії...	134
4.2. Кодекси корпоративної поведінки, їх призначення та зміст	147
4.3. Доцільність створення підрозділу з корпоративної соціальної відповідальності. Спеціаліст з корпоративної соціальної відповідальності та його обов'язки	152
4.4. Поняття про соціально-відповідальний маркетинг і етичне споживання	159
4.5. Підходи до оцінювання корпоративної соціальної відповідальності	165
Тема 5. Чесні ділові практики.....	177
5.1. Добросовісність бізнесу. Сутність та напрями чесних ділових практик	177
5.2. Добросовісна конкуренція та недопущення проявів недобросовісної конкуренції	184
5.3. Антикорупційна діяльність як елемент корпоративної культури	189
5.4. Ухилення від сплати податків як прояв безвідповідальності перед суспільством.....	193
5.5. Сталі закупівлі та формування чесних ділових взаємовідносин із постачальниками	199
Тестові питання для самоконтролю	205
Ситуаційні вправи	211
Додатки.....	221
Нормативно-правові акти	237
Використані джерела	239

ПЕРЕДМОВА

«Форма ринку, де зруйновано систему моральних цінностей та етики, немає нічого спільного з економікою»

Андрей Шептицький

Всі ми сьогодні живемо в час «тектонічних зсувів» у здійсненні підприємницької, інвестиційної та інноваційної діяльності. Традиційні підходи до ведення бізнесу та інвестування, які орієнтувались виключно на максимізацію прибутку, поступаються підходам, які місять елементи служіння суспільним інтересам, будуються на відповідальності за результати діяльності перед прийдешніми поколіннями. Дії на благо суспільства та його груп вже не є прерогативою громадських організацій чи соціальних служб, а включаються у бізнес-моделі компаній, політику інвесторів, пошуки інноваторів.

Прибуток і надалі залишається основним індикатором підприємницького, інвестиційного чи управлінського успіху, як і реалізація соціальної політики є базовою функцією держави. Однак за сучасних викликів (інтенсифікація ресурсоспоживання, кліматичні зміни, загострення суспільних проблем і ін.) бізнес не може залишатися осторонь і повинен демонструвати відгук на існуючі й потенційні проблеми, робити свій вклад у їхнє подолання. Тренд цьому поклали глобальні міжнародні компанії, однак і інші суб'єкти господарювання переймають цю практику і системно реалізують активності соціального й природоохоронного спрямування.

Сталість як стан, що гарантує життєздатність у довгостроковій перспективі, дозволяє вистояти перед кризами і гармонійно розвиватися, є імперативом бізнес-структур. Сталість сьогодні забезпечується не лише прибутковістю, а дотриманням моральних цінностей, етичною поведінкою, відповідальним підходом в ухваленні всіх рішень. Глобальні та регіональні бізнес-моделі стрімко змінюються, і дедалі більше інвесторів, виробників і споживачів у всьому світі вимагають сталої та соціально відповідальної політики, етичного ведення бізнесу, екологічних і гідних робочих місць, гендерної рівності та рівних можливостей.

Тема корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) з кожним роком набуває все більшої популярності. Інтерес до неї зростає в Європі, США та країнах, що розвиваються, завдяки вимогам споживачів, співробітників та регуляторів. На наше переконання, не лише популярність КСВ може зробити її дієвою, а й глибоке усвідомлення її витоків, потенціалу і призначення. Саме тому в пропонованій праці приділяється увага питанням моралі й етики, згадуються праці видатних вчених, зокрема А. Сміта і В. Вернадського, в яких вони акцентували на важливості усвідомлювати свою відповідальність перед суспільством.

В посібнику тема КСВ поєднується із концепцією Сталого розвитку. На думку авторів, відірваність КСВ від концепції Сталого розвитку робить її переліком заходів, що реалізують компанії, позбавляє фундаментальних основ і розуміння її призначення. Аналогічно з відповідальним банківництвом і відповідальним інвестуванням, — лише в єдності з усвідомленням важливості глобальних проблем, роботи над досягненням Цілей сталого розвитку, а також дотриманням моральних і етичних норм, можна перейнятися їхніми ідеями і застосовувати в практичній діяльності.

Автори посібника ставили за мету донести до всіх, хто цікавиться темою сталого розвитку, корпоративної соціальної відповідальності, хоче розуміти сучасні тренди у бізнесі та інвестуванні інформацію, яка допоможе поглянути на діяльність економічних суб'єктів (компаній, банків, інституційних інвесторів) через призму відповідальності перед людиною, громадою, суспільством, природою.

Даний посібник є продовженням роботи науковців Львівської політехніки над проблемами соціальної відповідальності. Йому передували праці «Соціальна відповідальність» (2015), в якому висвітлювались питання соціальної відповідальності людини, держави та бізнесу, та «Соціальна відповідальність: практичний аспект» (2020), де зібрано широкий спектр реальних кейсів і практичних завдань.

У представленому посібнику наводиться значна кількість прикладів з практики господарюючих суб'єктів, для цього використовувались сайти підприємств, матеріали «Центру «Розвиток КСВ», результати досліджень консалтингових компаній, дані з інтернет-видань (Mind.ua, Новое время, Delo.ua та ін).

Тема 1. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

*«Найбільша небезпека для нашої планети —
це віра в те, що її врятує хтось інший»*

*Роберт Свон,
генеральний директор Intel, фі-
нансовий директор eBay*

1.1. Концепція сталого розвитку: передумови формування та складові.

1.2. Корпоративна соціальна відповідальність як найважливіша складова концепції сталого розвитку

1.3. Мораль та етика — основа концепції корпоративної соціальної відповідальності

1.4. Підходи до визначення корпоративної соціальної відповідальності.

1.5. Міжнародні ініціативи та стандарти корпоративної соціальної відповідальності

1.1. Концепція сталого розвитку: передумови формування та складові.

У відповідь на зростаючі глобальні природні й соціальні проблеми міжнародною спільнотою сформульовано основний принцип забезпечення ресурсно-екологічної безпеки світу — принцип сталого розвитку. По суті, концепція сталого розвитку — це нова еколого-економічна модель економічного зростання, яка базується на ідеї гармонізації інтересів держав, національного та міжнародного бізнесу шляхом дотримання норм економічної, соціальної, екологічної, правової відповідальності.

Концепція сталого розвитку пройшла довгий шлях становлення. Ще вчення В.І. Вернадського про ноосферу («сферу людської думки», все живе, що є існує на планеті) на початку ХХ стол. можна розгля-

дати як джерело ідеї сталого розвитку. Він писав, що людина своїм розумом перетворює все, що її оточує, для своїх інтересів або інтересів суспільства. Власним інтелектом людина створила новий життєвий простір і майбутнє цього світу залежить від продуктів її інтелектуальної діяльності. Але є ймовірність того, що ці перетворення можуть досягти точки неповернення.

«Першопричина кризи — одвічний конфлікт матеріального і духовного в людині»
В.І. Вернадський, академік, перший президент Академії наук України

В ноосфері, за Вернадським, людський розум і діяльність, наукова думка є визначальним чинником розвитку, потужною силою, яку він порівнював із впливом на природу геологічних процесів. Вчення про ноосферу можна вважати базою для концепції сталого розвитку. Актуальність наукового доробку В.І. Вернадського з позицій сьогодення підтверджується тим, що його знаменита праця «Біосфера» чотири рази перевидавалася у 90-х рр. ХХ ст. у Європі та США.

З другої половини ХХ стол. утверджувалось розуміння небезпеки та безперспективності домінуючої моделі розвитку, насамперед для довкілля та суспільства. Ця модель ґрунтувалась на прискореному технологічному розвитку і зростаючих обсягах експлуатації природних ресурсів, на пріоритетності цілі нарощення прибутковості і економічної експансії.

Значний внесок у виникнення концепції сталого розвитку здійснила діяльність Римського клубу. Римський клуб (1968) — це міжнародна громадська організація, яка об'єднує представників світової політичної, фінансової, наукової і культурної еліти, основним завданням якої є привернення уваги світової громадськості до глобальних проблем через оприлюднення своїх доповідей. Фахівці Римського клубу ще в 1970-х рр. звернули увагу на взаємозалежність трьох ключових аспектів розвитку — екологічного, економічного та соціального. Відтоді представниками Римського клубу було опубліковано значну кількість доповідей, найбільш значущою з яких став документ «Межі зростання» (1972, автори Донелла та Денніс Медоуз, Йорген Рандерс). Ця праця примусила замислитися над фізичними межами економічного зростання людства. «Межі зростання» закликали до глибоких, проактивних соціальних інновацій через технологічні, культурні та

інституційні зміни з метою уникнення збільшення «екологічного відбитку» людства, що веде за межі екологічних можливостей планети Земля. Представники світової еліти усвідомили обмеженість існуючої моделі економічного зростання і почали шукати способи для знаходження компромісу між необхідністю збільшення власних статків та необхідністю врахування обмеженості наявних природних ресурсів. Згодом зв'язок економічного і соціального розвитку з проблемами навколишнього середовища знайшов відображення у декларації першої конференції ООН з навколишнього середовища (Стокгольм, 1972 р.).

Появу терміну «сталий розвиток» (*sustainable development*) пов'язують з ім'ям прем'єр-міністра Норвегії Гру Харлем Брундланд, яка сформулювала його у звіті «Наше спільне майбутнє», що було підготовлено для ООН і опубліковано у 1987 р. Міжнародною комісією з навколишнього середовища і розвитку. Вона визначала його як розвиток, який задовольняє потреби теперішнього часу, проте не ставить під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби. [8] Таким чином із подальшим розвитком концепції сталого розвитку на макро- та мікрорівнях відповідальність бізнесу почала розглядатися крізь призму відповідальності перед майбутніми поколіннями.

Визначною подією стала Конференція ООН з довкілля та розвитку, що проходила в Ріо-де-Жанейро у червні 1992 р. На ній були присутні глави 179 держав світу та представники багатьох державних, міжнародних і громадських організацій. Саме на цій конференції була затверджена модель сталого розвитку. Конференція продемонструвала, що людство більше не може розглядати довкілля окремо від економічного розвитку. На ній було прийнято всесвітню програму дій «Порядок денний на XXI століття» на наступні 100 років. Ця програма прагне досягти у глобальному масштабі двох цілей: високої якості довкілля та стабільної економіки для всіх народів світу. Декларація, прийнята у Ріо, містить базові принципи, на яких мають ґрунтуватися майбутні рішення та політика. Принципи сталого розвитку були сформульовані міжнародною спільнотою як основний принцип забезпечення ресурсно-екологічної безпеки світу.

Серед 27-ми принципів Декларації прослідковуються такі положення:

1. Турбота про людей посідає центральне місце у зусиллях щодо забезпечення сталого розвитку.